

**Моніторингові дослідження
освітніх процесів**

Освітній моніторинг

Як правило, вибір досліджуваної проблеми здійснюється адміністрацією факультету. Обов'язковим є формулювання мети та гіпотези дослідження, визначення обов'язків членів творчої групи. Формулювання та уточнення мети дає можливість правильно обрати об'єкт дослідження (успішність студентів з певного предмета, системність роботи куратора, професійна компетентність викладача тощо). Творча група у контексті цілеспрямованого дослідження обирає інструментарій відповідно до поставленої мети. За допомогою зібраного діагностичного матеріалу адміністратор, психолог або викладач проводить дослідження (анкетування, тестування, спостереження тощо), а також збирає дані для подальшого їх оброблення та інтерпретації. Оформлені в аналітичному описі (звіті-поясненні отриманих кількісно-якісних даних) результати повинні містити графічні ілюстрації, таблиці, малюнки тощо. Моніторинг в освітньому закладі дає можливість на ранніх етапах з'ясувати причини, які сповільнюють навчально-виховний процес, а також дозволяє адміністрації факультету самостійно формулювати і вирішувати освітні проблеми.

Функції моніторингу

аналітична

- психолого-педагогічний аналіз освітнього процесу на всіх рівнях його структурної організації
- виявлення причинно-наслідкових зв'язків між умовами і результатами

діагностична

- комплексне психолого-педагогічне вивчення якості освіти навчання, виховання, розвитку студента
- вивчення рівня професійної компетентності викладача

оцінювальна

- кількісно-якісна оцінка діяльності адміністрації факультету, викладача, студента тощо

коригувальна

- дидактична корекція навчально-виховного процесу
- психолого-педагогічна корекція особистості на шляху її саморозвитку

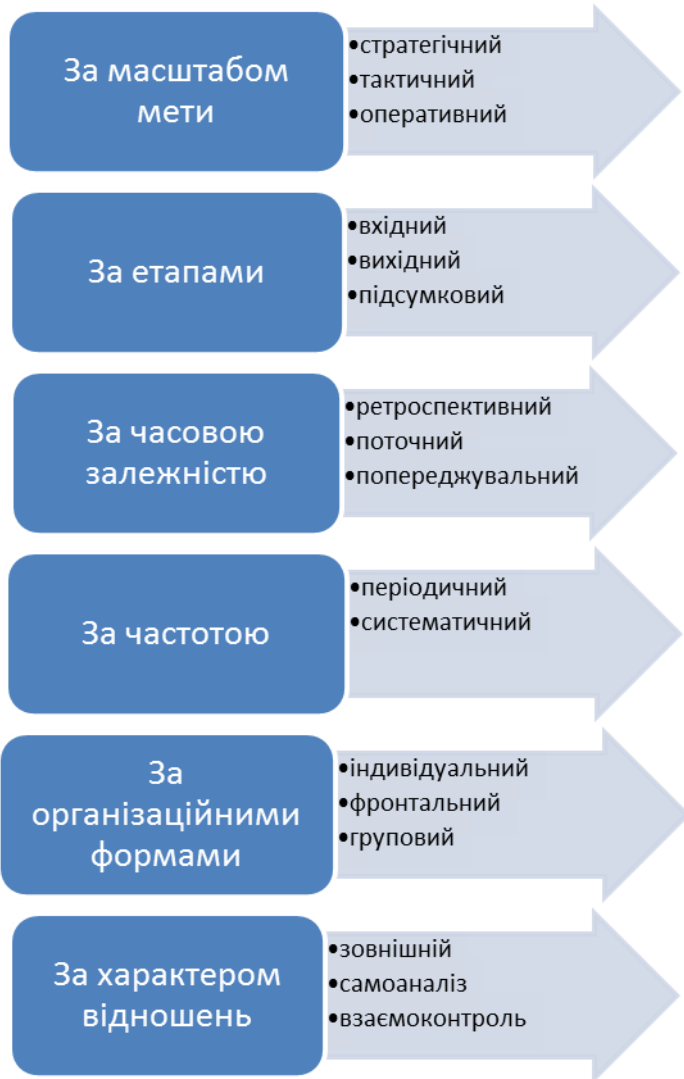
орієнтувальна

- спрямування на вирішення мети і завдань діяльності факультету
- виявлення та усунення негативних рис, факторів, явищ тощо

інформаційна

- забезпечення інформацією про позитивні результати освітнього моніторингу

Різновиди моніторингу

Етапи освітнього моніторингу

Напрями досліджень

педагогічний	•вивчення рівня навчальних досягнень студентів, якості змісту освіти
психологічний	•вивчення емоційної рівноваги, моральних цінностей тощо
медичний	•вивчення стану фізичного здоров'я, санітарно-гігієнічних умов праці та навчання, наявності програм соціального захисту учасників освітнього процесу тощо
соціологічний	•вивчення соціальних умов життя, навчання та праці учасників освітнього процесу
статистичний	збирання статистичної інформації відповідно до показників державної та відомчої статистичної звітності
ресурсний	•вивчення обсягів, розподілу та якості забезпечення системи ЗСО матеріально-технічними, фінансовими, науково-методичними ресурсами
кадровий	•вивчення кадрового складу викладачів та управлінців, аналіз системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, фіксація вакансій

**Моніторинг,
що здійснює викладач,
куратор**

Дидактичний

- *спостереження за різними сторонами навчального процесу :*
 - рівень розвитку студентів
 - стан успішності
 - якість знань, умінь, навичок

Виховний

- *спостереження за різними сторонами виховного процесу :*
 - рівень вихованості
 - рівень розвитку колективу групи
 - соціометричні дослідження

Психолого-педагогічний

- *спостереження за розвитком індивідуальних здібностей (спільно з психологом)*

Медичний

- *спостереження за динамікою здоров'я студентів (спільно з медичним працівником)*

ТЕЗАУРУС БАЗОВИХ ПОНЯТЬ З МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Авторський моніторинг (автомоніторинг) – це внутрішнє, індивідуальне самодослідження викладачем чи студентом особистісних та професійних якостей з метою самокорекції, саморозвитку слабких і сильних сторін власної особистості.

Аналіз (гр. *analysis* – розкладання, розчленування) – метод, за допомогою якого здійснюється розчленування предмета думки на складові елементи.

Анкетування (від франц. *enquete*, букв. - розслідування) – один із засобів письмового (іноді й усного) опитування значної кількості студентів за певною схемою-анкетою або опитувальним листом. Мета анкетування – зібрати масовий матеріал, який після статистичної обробки використовують для розв'язання певних педагогічних, психологічних та інших завдань.

Атестація (лат. *Attestation*- свідоцтво, підтвердження) – будь-який закінчений, оформлений, зафіксований результат оцінки людини: визначення класифікації, рівня працівника чи студента: відгук про його здібності ділові та інші якості. Явною функцією атестації є встановлення факту придатності тієї чи іншої людини до певної соціальної ролі – студента, викладача, керівника тощо. Тому кінцевою метою атестації є рішення, яке змінює або зберігає соціальне положення атестованого відповідно до його готовності до використання даної або подібної соціальної ролі.

Валідність (гр. *validos* – дійсний, придатний, справжній) – критерій якості педагогічного моніторингу, технологій

відстеження результативності діяльності освітньої системи; чим більш валідні ці технології, тим надійніше вивчається та вимірюється дана якість; критерій якості тесту, який визначає його придатність для вимірювання того, що він повинен виміряти згідно з задумом.

Вибірка – група людей, на якій проводиться дослідження.

Вимірювання – процедура виставлення чисел (зазвичай вони називаються балами) за певні характеристики особи у такий спосіб, щоб числа відображали ступінь, до якого особа володіє цими характеристиками.

Кваліметрія (лат. *gualis* – який за якістю; гр. *nutreo* - виміряю) – галузь науки про інтегральну типологію, оцінку та системну діагностику професійної діяльності інтелекту та рефлексії особистості.

Кореляційний аналіз – метод математико-статистичного аналізу, пов'язаний з обчисленням та визначенням коефіцієнтів кореляції між змінними.

Критерій – показник якості об'єкта, який характеризує одну з його властивостей; ознака, на основі якої відбувається оцінювання, визначення або класифікація чогонебудь, мірило суджень, оцінки, засіб перевірки істинності або помилковості твердження.

Лонгітюдний моніторинг – систематичне вивчення одних і тих самих респондентів, об'єктів дослідження протягом довгого часу.

Мета освітнього моніторингу – спрямування розвитку освітньої системи на бажаний результат.

Метод експертних оцінок (гр. *method* – шлях дослідження або пізнання; лат. *expertus* - досвідчений) –

метод прогнозування, заснований на досягненні згоди групою експертів.

Моделювання – дослідження яких-небудь явищ і процесів через побудову і вивчення їхніх моделей.

Моніторинг – стандартизоване спостереження за певним об'єктом або процесом, оцінка та прогнозування його подальшого стану.

Об'єкт моніторингу якості студентської освіти – явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага тощо. Об'єктами моніторингу якості студентської освіти найчастіше виступають зміст освіти; рівень і якість сформованості знань, умінь і навичок студентів (або, як прийнято називати, рівень навчальних досягнень); результати навчально-виховного процесу; засоби, що використовуються для досягнення освітніх цілей; різноманітні аспекти діяльності університету; динаміка змін в освітній системі тощо.

Педагогічний моніторинг – система збору, обробки, збереження і розповсюдження інформації про освітню систему на рівні викладача (про рівень розвитку особистості, її просування в системі ключових компетентностей, рівень навчальних досягнень студентів, визначення можливостей людини з метою проектування її подальшого розвитку) та на рівні адміністрації (це система внутрішньофакультетського керівництва та контролю).

Ранжування – метод дослідження, який полягає у розташуванні респондентом або експертом перерахованих критеріїв за ранговими місцями (від першого, вищого рангу до n-ного за числом перерахованих критеріїв).

Репрезентативний (фр. *Representative* – *типовий, показний*) – статистично показаний. Респондент – учасник соціологічного, педагогічного, психологічного дослідження.

Самооцінка – метод, який використовується в педагогічному моніторингу для оцінки особистістю самої себе, а також визначення її якості та місця серед інших людей.

Синтез (гр. з'єднання, складання) – метод вивчення предмета в цілісності, єдності і взаємозв'язку його частин. У процесі пізнання пов'язаний з аналізом.

Суб'єкти моніторингу - це особи, група осіб, організацій тощо, яким належить активна роль у процесі моніторингових досліджень якості освіти. В Україні суб'єктами моніторингу якості освіти є: Незалежна зовнішня агенція якості освіти, Міжвідомча робоча група з питань запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти; Український центр оцінювання якості освіти та його регіональні підрозділи, відділи, лабораторії моніторингу на районному, міському рівнях, внутрішні агенції з оцінювання якості в університеті.

Тест – сукупність взаємопов'язаних контрольних завдань, які дозволяють надійно та валідно виміряти та оцінити знання, уміння та будь-які інші характеристики особистості.

Якість освітньої діяльності – це сукупність характеристик системи освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи та суспільства; ступінь задоволення учасників освітнього процесу наданими університетом освітніми

послугами або ступінь досягнення поставлених освітніх цілей і завдань.

Сьогодні в межах вирішення цієї проблеми одним з актуальних завдань є забезпечення ефективного освітнього моніторингу. Найпоширенішим є моніторинг якості навчання в системі “викладач – студент”. Він полягає у визначенні ступеня відповідності наявних у студентів знань, умінь та навичок тим, що попередньо планувалися. Цей моніторинг можна вважати педагогічним. Він передбачає порівняння навчальних досягнень студентів з нормативною моделлю об’єкта оцінювання, основою якої виступають “Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів у системі вищої освіти”, а також “Державні стандарти освіти”, в яких встановлені державні вимоги до освіченості студентів та випускників університетів. Такий моніторинг традиційно здійснюється через тематичне, семестрове, річне оцінювання результатів навчальної діяльності студентів. Доречним для проведення моніторингу є поелементний аналіз, який дозволяє оцінити певні конкретні вміння і навички з предмету, що сприятиме ефективнішій корекційній роботі по усуненню недоліків. Підібрати критерії для поелементного аналізу допоможуть вимоги до знань і умінь студентів, що висуваються відповідними навчальними програмами. Важливим є врахування вагомості різних видів навчальної діяльності студентів. Ефективною для врахування цього аспекту є різні кваліметричні моделі, які оцінюють досягнення за певною математично-оціночною шкалою.

Психологічний аспект моніторингових досліджень

Ефективний освітній моніторинг може здійснюватися лише на психологічних засадах. Психолого-педагогічний

супровід моніторингу передбачає аналіз відповідності навчальних досягнень кожного студента рівню його потенційних індивідуальних навчальних можливостей, що дає змогу простежити динаміку його розумового розвитку.

Для визначення загального рівня потенційних навчальних можливостей враховуються такі індивідуальні показники кожного студента: обсяг довільної уваги, продуктивність довготривалої пам'яті, продуктивність словесно-логічного мислення, рівень розумового розвитку, творчий потенціал тощо. Усі ці показники підлягають аналізу та колективній експертній оцінці з боку практичного психолога, кураторів та викладачів. Для визначення індивідуальних особливостей пізнавальних процесів студентів використовуються методики:

- Тест Айзенка (словесний субтест та числовий субтест)
- Тест «КОТ»
- Діагностика рівня розвитку уваги: таблиця Шульта, коректурна проба, розстановка чаисел, асоціативний ряд

Вести мову про ефективність праці викладача можна лише тоді, коли її результати засвідчують, що викладач зумів максимально реалізувати навчальний потенціал кожного зі своїх вихованців та об'єктивно оцінив їх навчальні досягнення. При ефективній праці викладача абсолютна різниця між потенційно можливими навчальними досягненнями студентів і їх фактичними навчальними досягненнями має бути мінімальною.